

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti

SOTA UKRAINASSA JA EUROOPAN ULKOSUHTEET

VIRHEIDEN TUNNUSTAMINEN ON EDELLYTYS ETEENPÄIN SIIRTYMISELLE

Länsi teki virheen, kun se hylkäsi arvoperustaisen politiikan suhteessa Venäjään ja omaksui sen sijaan mukautuvan lähestymistavan, jossa sivuutettiin taloudellisen ja kovan turvallisuuden riskit. Tähän niin kutsuttuun reaali politiikkaan turvautumalla ei estetty sodan syttymistä Euroopassa, ja sitä on syytä välttää tulevaisuudessa.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on jatkunut puoli vuotta. Huolimatta mittavista taloudellisista tappioista etenkin Ukrainassa sekä lukuisista kuolonuhreista molemmissa maissa ei ole syytä uskoa, että kumpikaan osapuoli olisi pian aikeissa neuvotella ratkaisua sodan päättämiseksi.

Ukrainalle tilanne on traagisudessaan yksinkertainen. Kyse ei ole pelkästään siitä, että kaiken kärsimyksen – ja myös rintamalla saavutettujen onnistumisten – myötä kansa tuskin valtuuttaa maan johtoa jättämään alueita vihollisen käsiin. Kyse on pikemminkin ukrainalaisten yhteisestä näkemyksestä, jonka mukaan jokainen tulitauko on Venäjälle ainoastaan mahdollisuus valmistautua entistä paremmin seuraavaan hyökkäykseen.

Venäjä puolestaan pyrkii yhä voittamaan sodan. On itsestään selvää, ettei Venäjä etene taisteluissaan suunnitelmiansa mukaisesti, toisin kuin Kreml väittää. Moskova kuitenkin jatkaa aktiivista hyökkäystä. Tilanne jatkuu entisellään siihen saakka, kunnes Ukrainan joukot onnistuvat vastahyökkäyksissä. Venäjä kykenee myös eskaloimaan tilanteen sekä poliittisesti että sotilaallisesti. Se voi liittää hallitsemiaan alueita itseensä tai kohdistaa suuria hyökkäyksiä ukrainalaisiin kaupunkeihin ja infrastruktuuriin – ydinaseen käytön uhasta puhumattakaan.

Moskovan itseluottamuksen taustalla on etenkin näkemys siitä, että lännen tuki Ukrainalle ei ole yhtenäinen ja se voi karista jo lähitulevaisuudessa. On totta, että yleinen

mielipide lännessä, etenkin Euroopassa, jakautuu kahteen leiriin. Oikeuden toteutumista vaativien keskuudessa kannatetaan rangaistuksia Venäjälle ja tukea Ukrainalle huolimatta siitä, mitä tämä maksaa lännelle. Samaan aikaan rauhaa kannattavat ovat huolissaan oman taloudellisen hyvinvointinsa menettämisestä kaukaisen maan auttamiseksi konfliktissa, jonka syitä he eivät ymmärrä. Populististen tai korruptoituneiden poliittisten voimien on helppo hyödyntää tätä ajatusta ja vaikuttaa kansallisten hallitusten toimiin saaden ne näyttämään strategisesti epävarmoilta.

Tämä ei tarkoita sitä, etteikö länsi auttaisi Ukrainaa. Päinvastoin on selvää, ettei Ukrainan vastarinta olisi ollut yhtä vahva ilman lännen tukea. Sodan ensimmäisten

viikkojen aikana Kiovassa ei olisi voitu edes unelmoida sellaisista asejärjestelmistä, joita se on nyt saanut. Miljoonat ukrainalaiset ovat saaneet turvapaikan länsimaista. Vaikka talouspakotteiden vilpittömyyttä ja tehokkuutta voidaan kyseenalaistaa, ovat ne rajoittaneet Venäjän kykyä käydä sotaa. Venäjältä kaikkoo länsimaisia yrityksiä, jotka vievät osaamisensa mukanaan.

Läntiset johtajat eivät ole kuitenkaan osoittaneet riittävän voimakkaasti Venäjälle, että suhteet sen kanssa ovat muuttuneet peruuttamattomasti. Vielä vähemmän läntiset johtajat ovat pyrkineet selittämään eurooppalaisille, miksi muutos *tulisikin* nähdä peruuttamattomana tulevien vuosien ajan. Kenties osa johtajista ei ole kyennyt myöntämään tätä itselleenkaan, mikä on yksi syy ilmeiseen poliittiseen epävarmuuteen.

Tästä epävarmuudesta tulisi päästä yli. Ukrainan sodan myötä kiihtynyttä keskustelua lännen ulkosuhteita ja turvallisuutta koskevasta politiikasta tulisi arvioida uudelleen. Kaksi seikkaa olisi syytä huomioida.

Ensinnäkin on tunnustettava, että arvoperustaisen politiikan hylkääminen suhteessa Venäjään ja niin kutsutun intressiperustaisen reaali-politiikan suosiminen oli virhe. Jos

länsi, joka tavoitteli pääsyä Venäjän markkinoille ja energiahankkeisiin, olisi yhä jatkanut demokratian edistämistä Venäjällä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä, se ei olisi menettänyt maassa tuolloin toimineiden merkittävien Eurooppa-myönteisten ryhmien kunnioitusta. Sen jälkeen, kun länsi ”myi demokratian”, useimmat venäläiset eivät enää nähneet eroa paikallisten ja eurooppalaisten ”pragmaatikkojen” välillä. He lakasivat olemasta Venäjän sisäisiä Euroopan liittolaisia. Jos länsi ei olisi vastannut Venäjän sotilaallisen voiman käyttöön Georgiassa vuonna 2008 tarjoamalla presidentti Barack Obaman ”reset-nappulaa” tai Euroopan unionin ”kumppanuutta Venäjän modernisoimiseksi”, tai jos länsi olisi reagoinut Krimin niemimaan valloitukseen vuonna 2014 sanojen sijaan teoin, täysimittainen sota Ukrainassa olisi voinut olla vältettävissä.

Läpinäkyvä ja arvoperustainen politiikka ei todennäköisesti olisi riittänyt estämään konfliktia Venäjän ja lännen välillä, mutta tässä ei onnistuttu myöskään mukautuvalla reaali-politiikalla. Keskeistä on, että ensimmäinen ei olisi muodostanut Kremlissä kuvaa siitä, että länsi on joko peloteltavissa tai ostettavissa.

Toiseksi on sisäistettävä, että eurooppalaisen turvallisuuden

postmoderni ajanjakso, jolloin taloudellinen ja pehmeä valta takasivat poliittista vipuvoimaa, on päättynyt. Euroopan johtajilla oli ainakin 16 vuotta aikaa monipuolistaa kaasutoimituksia sen jälkeen, kun Venäjä ensimmäisen kerran katkaisi kaasun viennin Ukrainaan talvella 2006. Riskit sivuutettiin ja riippuvuutta venäläisestä energiasta lisättiin. Jatkossa kova turvallisuus, sekä sotilaallisesta että taloudellisesta näkökulmasta, on asetettava prioriteetiksi. Eurooppa ei voi tuntea olevansa täysin turvassa samaan aikaan, kun se on vahvasti riippuvainen Venäjästä kaasun saamiseksi, Turkista laittoman maahanmuuton estämiseksi tai Kiinasta teollisuustuotteiden lähteenä.

Näiden kahden lähtökohdan huomioimisella ei olisi välitöntä vaikutusta Ukrainan tilanteeseen. Jos läntiset johtajat kuitenkin hyväksyisivät ne ja viestisivät asiasta selkeästi, tämä hälventäisi sitä mahdollisuutta, että Eurooppa taipuisi Venäjän paineen alla tai että sopimuksia solmittaisiin Ukrainan kustannuksella. Ennen kaikkea tämä välittäisi viestin, että Eurooppa opettelee uudelleen puhumaan vallan kieltä, jota sen ei-läntiset kumppanit ymmärtävät parhaiten. /